

Kunskapsstyrning för socialtjänsten
Hillevi Andersson
Hillevi.andersson@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
med kopia till
ju.L7@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande av utkast till lagrådsremiss Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Justitiedepartementets diarienummer: Ju2024/00480

Socialstyrelsen har avgränsat yttrandet till frågor som berör myndighetens verksamhetsområde.

Socialstyrelsen anser att lagrådsremissens förslag om förändringarna gällande folkbokföring för utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd förväntas förbättra målgruppens levnadsvillkor. Genom att folkbokföring ger rätt till att delta i etableringsprogrammet och erhålla etableringsersättning förväntas både möjligheterna till att komma ut i arbete samt de ekonomiska förutsättningarna att förbättras jämfört med nu gällande ordning. För de i målgruppen som redan arbetar ser Socialstyrelsen positivt på att föräldrar ska ha rätt till arbetsbaserade föräldrapenningförmåner. Detta ger en ökad ekonomisk trygghet för förvärvsarbetande föräldrar och deras familjer. Vidare är det enligt Socialstyrelsens mening positivt att målgruppen får en bättre tillgång till hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsen har således inget att erinra mot förslagen i lagrådsremissen i sak, men vill lämna följande synpunkter:

6. Rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken

Personer som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd föreslås att undantas från de bosättningsbaserade socialförsäkringsförmånerna, vilket således kommer att bli en åtskillnad jämfört med andra nyanlända med uppehållstillstånd bosatta i Sverige. Socialstyrelsen ser att förslaget riskerar att ge sämre förutsättningar för vissa särskilt sårbara grupper som med anledning av förslagets utformning sannolikt kommer att behöva ansöka om ekonomiskt bistånd. Ensamstående föräldrar med barn, pensionärer, unga vuxna mellan 18-20 år och även barn och/eller vuxna med funktionsnedsättning är grupper som Socialstyrelsen ser behov av att analysera konsekvenserna för ytterligare i den fortsatta beredningen.

De bostättningsbaserade socialförsäkringsförmånerna syftar bland annat till att ge bättre ekonomiska förutsättningar till barn och barnfamiljer i form av till exempel barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd och föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå. En konsekvens av att målgruppen undantas dessa förmåner kan påverka berörda barns levnadsvillkor. Ekonomisk utsatthet har en starkt negativ inverkan på barns möjligheter att tillgodogöra sig sina rättigheter. Det kan också innebära en ökad risk att hamna i socialt utanförskap.

Att undanta personer som omfattas av massflyktsdirektivet från bostättningsbaserade socialförsäkringsförmåner kan sannolikt även innebära att fler personer, samt även nya grupper, kommer att hänvisas till att ansöka om ekonomiskt bistånd i sin kommun för att uppnå skälig levnadsnivå. Då socialtjänstens ekonomiska bistånd har till uppgift att träda in tillfälligtvis och är samhällets yttersta skyddsnet vid försörjningsproblem, är behovsprövningen av ekonomiskt bistånd en helt annan jämfört med den som görs för olika bostättningsbaserade socialförsäkringsförmåner. Bland annat behöver socialtjänsten utreda om behovet kan tillgodoses på annat sätt innan rätten till bistånd träder in, exempelvis genom månatliga kontroller av inkomster, eventuella realiserbara tillgångar samt makes eller makas försörjningsskyldighet.

Utformningen av ekonomiskt bistånd förutsätter vanligtvis att den sökande i första hand ska kunna erhålla socialförsäkringsförmåner för hushållets försörjning, och därefter kunna beviljas kompletterande ekonomiskt bistånd i de fall andra ersättningar och bidrag inte tillförsäkrar den enskilde en skälig levnadsnivå. Framförallt arbetslösa föräldrar i den berörda målgruppen kommer sannolikt att behöva ekonomiskt bistånd då etableringsersättningen inte kommer att vara tillräcklig för skälig levnadsnivå. Socialstyrelsen bedömer vidare att även de föräldrar i målgruppen som arbetar och som har låga arbetsinkomster samt en hyra för sin bostad riskerar att inte bli självförsörjande. Barnhushåll där föräldern eller föräldrarna arbetar heltid och har låg lön uppnår i vanliga fall en skälig levnadsnivå genom till exempel barnbidrag och bostadsbidrag, och är idag inte en vanligt förekommande grupp som uppbär ekonomiskt bistånd.

De bostättningsbaserade socialförsäkringsförmånerna omfattar även äldreförsörjningsstöd. Personer som omfattas av massflyktsdirektivet och som är över 66 år och som har låg eller ingen pension kommer varken ha rätt till etableringsersättning eller äldreförsörjningsstöd. Socialstyrelsen vill således lyfta att denna grupp kommer sannolikt att bli helt hänvisad till att ansöka om ekonomiskt bistånd, vilket vanligtvis inte är en målgrupp för socialtjänstens ekonomiska bistånd.

Socialstyrelsen anser vidare att det i den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet behöver analyseras vilka konsekvenser förslaget får kopplat till statligt tandvårdsstöd för personer som enligt förslaget inte ska

vara försäkrade för bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Sabina Orstam. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Annika Eriksson deltagit. Utredaren Hillevi Andersson har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Sabina Orstam

Hillevi Andersson